

erica

DHR. SCHOEBBEN ROGER

DORPSTRAAT 62
3745 EIGENBILZEN

011/ 41

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE VAN DE WERKGROEP LIMBURGSE NATUURGIDSEN

DECEMBER 1986

Verantwoordelijke uitgever: T. Dreesen Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren

14de jaargang nr. 4

van de
WERKGROEP LIMBURGSE
NATUURGIDSEN.

Lid van:
Natuurbeschermingsactie
Limburg (NAL)
Nationaal Verbond
van Natuurbescherming

Redactie:

Cécile Ulenaers
Steenweg op Linde 66
3570 Linde Peer
Tel 011-735279

Annie Verheyden
Naamse Steenweg 245
3800 St. Truiden
Tel 011-684060

Mimi Mondelaers
Leeuwerikstraat 3
3690 Bree
Tel 011-462575

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren
Tel 011-864354

Abonnementen:
150 fr te storten op
235-0010248-75
v/d Limburgse Natuurgidsen

Aan dit nummer werkte mee:

Annie Verheyden, Cécile
Ulenaers, Roger Schoebben,
Frans Beckers, Johan Geussens,
Edgard Stevens,
Mimi Mondelaers, Theo Dreesen.

Ieder auteur is verant-
woordelijk voor zijn eigen
artikel.

Verantwoordelijke uitgever:

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren

Woord vooraf	3
Dag, lieve mensen	3
Re(d)actie	4
Jaarvergadering	5
Onder de loep	9
Uit eigen werk	11
Jongerenhoekje	13
Eigen uitgaven	15
Kruisende woorden	15
Korte berichten	2,4,8

In 't kort

** DAVID BROWN

Zo heet het oude tractorbeestje dat enkel sympa-
tisanen gekocht hebben om de zware klussen
op te knappen in "De Maten". David heeft al
prima werk geleverd, maar heeft, helaas, nu de
geest gegeven. Lagers, segmenten, krukas, voor
de insiders en dat kost handenvol geld en vele
uren rondsjouwen en zoeken (tot in Nederland en
Wallonië) om de juiste onderdelen te vinden.
Alles is gevonden, tot een milieuvriendelijke
garagist toe, maarre... het kost stukken van
mensen. Wie na al dat gefeest nog iets teveel
heeft... Hier kan je het kwijt: 550-3622070-83
van het Comité Natuurreservaten Genk, 3600 Genk.
Vermelden: tractor David. Nuttig zal het
alleszins besteed worden.

** BEHEERSWERKEN:

- +++ BORGGRAAF: zaterdag 28 maart 9 - 12 uur.
zaterdag 22 augustus 9-16 uur.
zaterdag 14 november 9-12 uur.
Samenkomst Parkhotel Steenweg Genk - Hasselt.
Inlichtingen: W. Barthels, tel 011-228321
- +++ DE MATEN GENK: Telkens de 2de en 4de zaterdag
van de maand vanaf september tot en met maart.
Samenkomst: 9 uur parking reservaat.
- +++ OUDE KANAALARM LANKLAAR: 10,17,24 januari
en 7,21 februari van 9 tot 12 uur.
Samenkomst: Brugwachtershuisje, in het dorp
te Lanklaar, aan de 1ste brug over de
Zuid-Willemsvaart.

** VELT SNOEILESEN

25 jan en 22 februari in het casino te Beringen.
21 maart praktische les. Plaats wordt nog mee-
gedeeld op de theorielessen.

Woord vooraf

-3-

Beste Vrienden,

Het jaar '86 zit er bijna op. Het zal de geschiedenis ingaan als het jaar van Tsjernobyl, de komplette vergiftiging van Europa's belangrijkste rivier, de Rijn, en zovele andere slepende problemen: de mislukte top in Reykjavik, de aanhoudende dreiging van de zure regen, en...en...

Dikwijls voelen wij ons machteloos. En toch gebeurt er ook heel wat positiefs. Al lijkt het slechts een druppel op de gloeiende plaat. Het is van uiterst groot belang. Het is dat kleine steentje dat bijdraagt tot de grote mentaliteitsverandering. Wij kijken '87 dan ook hoopvol tegemoet. Het resultaat van al het voorgaande is al vast dat '87 het jaar wordt van "het leefmilieu".

We hopen dat dit Europees initiatief bijdraagt tot de bewustwording van de brede massa en dat de beleidsmensen op nationaal en vooral op Europees vlak eindelijk de moed opbrengen om een degelijke grensoverschrijdende Europese milieuwetgeving uit te werken.

Wij verwachten jullie talrijk op onze jaarvergadering van zaterdag 17 januari. Naast onze klassieke voormiddagwandeling stellen een aantal plaatselijke verenigingen uit zowat elke regio uit de provincie, hun specifieke werking aan elkaar voor, zodat we iets van elkaar kunnen opsteken. Wij eindigen in een gezellige sfeer.

In afwachting wens ik jullie namens heel onze bestuursgroep een vredige Kerstmis en een heilvol '87.

Namens het bestuur
Roger Schoebben

Dag lieve mensen

Toen je je Erica opende viel er waarschijnlijk meteen een stortingsformulier uit. Ja, we zijn weer in 't seizoen dat die strookjes overal opduiken, als een speciale manier om het jaareinde aan te kondigen. Voor 150 F krijg je als abonnee weer een jaar lang regelmatig je Erica. Natuurgidsen storten een vrije bijdrage, die soms wat lager, maar gelukkig vaak hoger ligt. Voor 1986 zal 't (waarschijnlijk) net lukken om ook de druk en de verzending van dit nummer te betalen. Dank je voor je voorbijge en toekomstige steun !

Gelukkig bevat deze Erica ook prettiger nieuws, lijk de aankondiging van de Jaarvergadering op 17 januari te Opoeteren. Voor velen zeker een gelegenheid om dit mooie dorp en zijn omgeving te ontdekken. De duinenwandeling die Theo Dreesen daar voor ons plant, zal zeker aangenaam verassen, al deed ik ze tot nu toe enkel op zomerse dagen. Niet te missen, zou ik zeggen.....

Annemie heeft al een oproep gelanceerd om de opgaven voor de publieke wandelingen aan haar te bezorgen, zodat ze het wandelprogramma tijdig kan opmaken. Iedere natuurgids die in zijn gebied een wandeling wil leiden, kan hieraan meewerken. Annemie zorgt dan voor de nodige ruchtbaarheid in de pers en radio, tot zelfs over de landsgrenzen. Men gelieve dus dringend door te geven: Naam van de gids, wandelgebied, soort biotoop, datum, uur en plaats van samenkomen. Stuur een briefje of ren naar de telefoon: Annemie Verheyden, Naamsestraat 245, 3800 St. Truiden. Tel: 011-684060.

Reeds enkele jaren verzorgt Annemie de wandelkalender, alle correspondentie daaromtrent. Gelukkig heb ik haar bereid gevonden nu ook het verdere secretariaatswerk van mij over te nemen vanaf 1 januari 1987. Eigenlijk cumuleerde ik al 15 jaar

als secretaris-penningmeester. Familiale- en beroepsomstandigheden (een door bezuinigingen verzwaarde opdracht op school en de zorg voor mijn 81-jarige ouders) beperken mijn vrije tijd. Ik blijf als penningmeester de stortingen voor Erica en aanverwante zaken behartigen en laat verder de ruimte aan de rijke talenten, o.a. de vlotte pen van Annemie. Aan U allen het genoegen daarvan te genieten, aan haar wens ik evenveel vriendschap en verrijkende contacten als ik al die tijd mocht ervaren. Waarvoor U allen veel dank !

Tenslotte zijn er ook minder prettige berichten. Op 16 september overleed de moeder van ons bestuurslid Guido Pirotte, en op 11 november overleed de echtgenote van collega-gids Giel Janssen. Aan beide natuurgidsen bieden we onze oprechte deelneming aan.

Cécile Ulenaers

Re(d)actie

We ontvingen een reactie op de jongerenbladzijde uit vorige Erica, waarin er op gewezen wordt dat bepaalde details niet 100% wetenschappelijk verantwoord zouden zijn. Moet dat wel zo nodig in dit geval ?

Uit de woordkeus en de manier van voorstellen in het "Jongerenhoekje", dachten we toch dat daar duidelijk uit moest blijken dat dit onderdeel niet bedoeld is als vormingsactiviteit voor natuurgidsen. (zie alleen al de titel). Daar er ook geen jongeren-natuurgidsen-werking of iets dergelijks bestaat, ligt de bedoeling duidelijk anders.

Men moet er inderdaad niet meer achter zoeken dan een bladzijde voor jongeren, bv. kinderen van natuurgidsen, die ook wel eens in papa's of mama's boekje rondneuzen. Een verdere bedoeling is een hulpmiddel te geven aan mensen uit het onderwijs: 3de graad L.O. of lager M.O. We weten dat deze blaadjes wel degelijk gebruikt worden door enkele van de tientallen natuurgidsen uit bedoeld onderwijs. En ergens is het educatieve aspect toch nog altijd de voornaamste opdracht voor een natuurgids, en zeker t.o.v. jongeren.

Het is ook duidelijk dat informatie voor kinderen van deze leeftijd niet streng wetenschappelijk, maar wel begrijpbaar en vulgariserend moet zijn. Dat men eekhoorntjesbrood het best herkent aan het witte netwerk op de steel, of dat er een wezenlijk verschil is tussen vrucht en vruchtlichaam, is zeker niet relevant voor deze jeugdigen. De bedoeling is enkel op een pedagogisch verantwoorde en speelse manier die jeugdigen "natuur" te laten beleven.

De beoogde leeftijdsklasse ligt nu zowat tussen 11 en 15 jaar. Eigenlijk zochten we nog medewerkers om bruikbaar materiaal op te stellen voor andere leeftijden. Als iemand zich geroepen voelt.....

In 't kort

** KRUISENDE WOORDEN

In het rooster van de kruiswoordraadsel-opgave van september was een fout geslopen: het vakje op 7-horizontaal, 9-vertikaal behoorde zwart te zijn. Onze gemeente verontschuldigen aan de puzzelaars, die tevergeefs hun hoofd over de onmogelijke opgave hebben gepijnigd.

Maar het geeft de redactie ook de gelegenheid om vriend Edgard uitbundig te bedanken voor zijn natuur-rijke opgave voor elk nummer. Het moet een hele klus zijn om telkens weer een kruiswoordraadsel op te stellen, bijna uitsluitend gebaseerd op woorden in verband met de natuur. Is het U trouwens ook opgevallen dat hij het klaarspeelt er telkens weer minder zwarte vakjes in te verwerken. Zelfs zonder dat de redactie ze vergeet over te nemen.....

PROGRAMMA VAN DE JAARVERGADERING

10 uur Samenkomst aan de Kerk van Opoeteren-dorp

10.10 Vertrek van de wandeling aan Restaurant Lindenhof

Het wordt een pittige winterwandeling door het grootste landduinen gebied in Limburg. Via vele heuvelruggen van los zand, oude dennenbossen, open heivlakten en een boskapel komen we aan het hoogste punt van de Limburgse Kempen, eens 91 meter, maar nu door wind- en toerisme-erosie afgeslankt. De Zandbergen, zo heten deze duinen in de volksmond, zijn een oase van rust, ver weg van alle verkeer en bewoningsdrukten. Het is misschien niet zo mooi voor degenen die van verder komen, maar bij sneeuw wordt dit een onvergetelijke wandeling. Dus hopen maar !

12.30 Lunch in het ontmoetingshuis Oase te Dorne

14.00 Jaarvergadering zelf

- Welkom van de voorzitter
- activiteiten- en kasverslag
- voorstelling vormingsactiviteiten voor het nieuwe jaar.
- SPIEGHEL NATURIAEL
een overzicht van specifieke natuurgidsen-activiteiten uit gans de provincie, voorgesteld door telkens iemand uit elke regio.
In talloze milieuverenigingen in Limburg zijn er natuurgidsen actief. Zonder een volledig overzicht van hun ganse activiteiten te geven, komen verschillende natuurgidsen een deel van hun werking voorstellen, waarna eventueel een kleine bespreking kan volgen.

16.00 Gezellig samenzijn bij Kempense koffietafel.

RANDINFORMATIE

OPOETEREN

Sinds 1976 vormt Opoeteren, samen met Neeroeteren en Maaseik, een fusiegemeente. Het is van de drie, de deelgemeente met het meest landelijke karakter en met procentueel het meeste groen. Ze bestaat uit twee parochies, Opoeteren-dorp en Dorne.

Als men de kaart van Opoeteren bekijkt, ziet men dat de langgerekte recht-hoekige vorm overeenkomt met het dal dat door de Bosbeek of Oeter gevormd werd. De oudste nederzettingen in de streek zijn zeer oud. Zoals overal gebeurde dit in de beekdalen op de overgang van vochtige naar droge grond. In Opglabbeek, het buurdorp, is dat op vrij grote afstand van de beek, in Opoeteren ontstond de dorpskern onmiddellijk op de linkeroever, omdat deze een heuvel vormde langs de beek, en dus veel droger was. De dalbodem van de Bosbeek is over het algemeen zeer moerassig.

De oudste schriftelijke vermelding van Opoeteren dateert uit 1202. De (waarschijnlijk) eerste stenen kerk dateert uit 1541. Delen ervan vindt men terug in de toren en in de doopkapel. In 1905 werd de kerk verbouwd en vergroot. De stijl is Maaslandse gotiek.

Er zijn enkele dingen over de kerk het vermelden waard. Vooreerst is er de merkwaardige patroonheilige, Sint Dyonisius, een Franse bisschop die in de begin-jaren van het Christendom in Parijs onthoofd werd en volgens de legende daarna nog 2000 schreden aflegde met zijn onthoofd bovendeel in zijn handen. Hij wordt dan ook zo afgebeeld. De kerk bevat nog enkele waardevolle oude beelden, waarbij

dit van zijn patroon uit de 14de eeuw zou dateren.

Het oudste gebouw in het dorp is de Dorpermolen, een watermolen uit 1500, die nog volledig intact is. Ze werd trouwens geklasseerd. Verdere oude gebouwen zijn enkele huizen uit de 18de eeuw, vlak bij de kerk.

Van een 700 tal inwoners in 1900 is de bevolking nu aangegroeid tot 2900 zielen. Waar men in 't begin van deze eeuw nog hoofdzakelijk landbouw bedreef, daalde, zoals overal trouwens, het aantal actieve boeren en zocht men een broodwinning in de omliggende industrie: de -intussen verdwenen- zinkfabriek van Rotem, de steenkoolmijnen, de fabrieken in Nederland en -recenter- de automobieliindustrie.

Het dal van de Bosbeek is gekend om zijn natuurschoon. Samen met de nabijgelegen landduinen "De Zandbergen", vormt het voor dit dorp het attractieve element, dat elk jaar zo 'n 4000 toeristen, hoofdzakelijk jeugdgroepen, lokt in de zomermaanden.

DE ZANDBERGEN

Het gebied dat we in voormiddag bezoeken zijn de landduinen, gelegen tussen de dorpen Opoeteren, Gruitrode en Opglabbeek. Het is het grootste duinencomplex van de Limburgse Kempen, 5 à 6 km lang en 500 meter breed. Hier bevindt zich ook het hoogste punt van de Limburgse Kempen: de Oudsberg, eens 91 meter hoog.

In het boek "Opglabbeek, een rijk verleden" geeft E. Paulissen, als geograaf verbonden aan het Instituut voor Aardkunde te Leuven, een uitgebreide visie over de Zandbergen. We vatten ze hier voor U samen:

"Deze duinengordel is gekenmerkt door een zeer onregelmatig, chaotisch reliëf waarin vlakke tot reliëfrijke delen elkaar zeer plots afwisselen. Er doen zich grote hoogteverschillen voor op korte afstanden. Zeer steile hellingen zijn frekwent. Regelmatige duinvormen zijn zeldzaam, alhoewel er veel geïsoleerde duinlichamen voorkomen. Al deze kenmerken wijzen op het zeer jonge karakter van deze duinen, opgebouwd door ZW-winden. En inderdaad, afgezien van een lichte aanrijking van zuiver organisch materiaal afkomstig van de (sub)recente plantengroei, vooral onder dennebos, is er aan het oppervlak nergens van enige bodemontwikkeling sprake. In het duinencomplex hebben wij tot vandaag geen begraven bodem aangetroffen. De vegetatieloze delen van het massief zijn thans nog aan actieve werking onderhevig. Op de hoogste duinen en langs de meeste wandelpaden vinden wij in de noordelijke lijzijde mooie actuele valhellingen van het duinzand terug. Op de witte zandoppervlakten ontwikkelen zich in de winter, wanneer de duinen slechts sporadisch betreden worden, mooie windribbels, aanduiding voor een niet onaanzienlijk zandtransport. De actieve duinen vormen een eigen mikroklimaat, met o.a. temperaturen op de zuidhellingen tot 60° C. In deze zanden merken wij al de eerste pioniersvegetatie, in een eerste stadium de mossen en later enkele soorten met zeer lange haarwortels: buntgras en zandzegge. In de lagere delen treffen we soms zelfs *Molinia* aan, een zeer weerstandbiedende soort, die we ook al in moerassige milieus hebben aangetroffen.

Het eikehakhout is in feite de grootste struik die op natuurlijke wijze in deze actieve duinen kan wortel schieten. Het uitsteken van zijn wortels of een zandakkumulatie tot in de bladeren laat ons toe uit te maken of dat duindeel afgebroken wordt dan wel aangroeit. Men heeft getracht het duinmassief te stabiliseren door het aanplanten van grove den, dit sinds vorige eeuw en het begin van deze eeuw. Maar telkens als een bosperceel gekapt wordt, start opnieuw de winderosie....."

"...Tot bewijs van het tegendeel - wij hebben in deze duinen tevergeefs gezocht naar het voorkomen van een begraven bodem en bijgevolg van een oude duinkern - nemen wij aan dat de actuele duinen niet uitsluitend een herwerking zijn van een ouder duinmassief, maar in historische tijden o.i.v. ZW-winden opgebouwd zijn. Het uitwaaiingsgebied, het herkomstgebied van de grote massa van deze duinzanden, zoeken wij dan ook in het akkergebied van Opglabbeek. Wij menen inderdaad een direkte relatie te vinden tussen de grootte van de akkergordel en de grootte van

van het duinmassief. Ten noordoosten van Ophoven (gehucht van Opglabbeek) en het Laer (eertijds een uitgestrekt heidegebied onder Opglabbeek) zijn de duinen het minst belangrijk, waar ook de akkeroppervlakte het kleinst is. De akkeroppervlakte neemt toe in oostelijke richting en dit geldt ook voor de duinen die het hoogst worden in het noordoostelijk verlengde van de akkercomplexen van Opglabbeek-dorp en Louwel (gehucht van Opglabbeek). Wij menen dat deze verwaaiingen het gevolg zijn enerzijds van overbegrazing, van een frekwent plaggen, van uitputting van de bodems in de onmiddellijke omgeving van een eertijds beperkt kultuurareaal en anderzijds, in een latere fase, van een onoordeelkundig uitbreiden van het akkerareaal.

Naarmate de potstalbemesting toenam, verhoogde de bodemvochtigheid, werden aangepaste seizoenteelten mogelijk met een dichtere bodembedekking en grotere opbrengsten, zodat het belang van de verstuiwingen afnam. Dat winderosie erg gevreesd was in de Kempen, kunnen we ook afleiden uit de Ferrariskaart en de primitieve kadasterkaarten: elk akkerkompleks was omgeven door houtwallen, die ongetwijfeld ook een rol als windbeschermers speelden.

Een ouderdomshypothese voor deze historische duinen baseren wij op een mogelijke analogie met gelijkaardige stuifzandmassieven in de Veluwe (Nederland) door Koster (1978). Volgens deze auteur zijn het merendeel van deze duinen ontstaan na 1150 à 1250. Deze konklusies met natuurwetenschappelijke methoden bevestigen de geschiedkundige werken de geschiedkundige werken van Slicher Van Bath (o.a.1960), volgens wie de 12de, 13de en de eerste helft van de 14de eeuw door een spektakulaire bevolkingsaangroei en een grote ontginningsactiviteit gekenmerkt worden

Wij kunnen dit hoofdstuk over deze duinengordel niet afsluiten zonder te wijzen op de noodzaak voor verder onderzoek, met name: konkreet historisch onderzoek in verband met historische verwaaiingen; het repereren van vondsten, fossiele bodems en eventuele oude duinkernen; het onderzoek van het fossiele bodemoppervlak onder deze duinen. Voor eventuele samenwerking houdt schrijver dezes zich ten zeerste aanbevolen..."

In 't kort

** VOLGENDE CURSUS NATUURGIDS

De volgende cursus natuurgids begint reeds op 7 februari en gaat door te Overpelt. De opleiding tot natuurgids is een ideale gelegenheid voor jeugdleiders, leerkrachten, verantwoordelijken in allerlei groeperingen en alle geïnteresseerden vanaf 17 jaar om meer inzicht te krijgen hoe alles samenhangt in natuur, milieu en landschap.

De cursus omvat 22 theoretische lessen en 11 excursies en gaat telkens door op zaterdagvoormiddag. (Soms ook ganse-dag uitstappen)

Praktische gegevens: Plaats : Ontmoetingscentrum PALETHE
Jeugdlaan 2 3583 OVERPELT

Wanneer : zaterdag 7 februari te 9 uur

Prijs : 3000 fr, cursus en uitstappen inbegrepen.

** CURSUS NATUURINZICHT

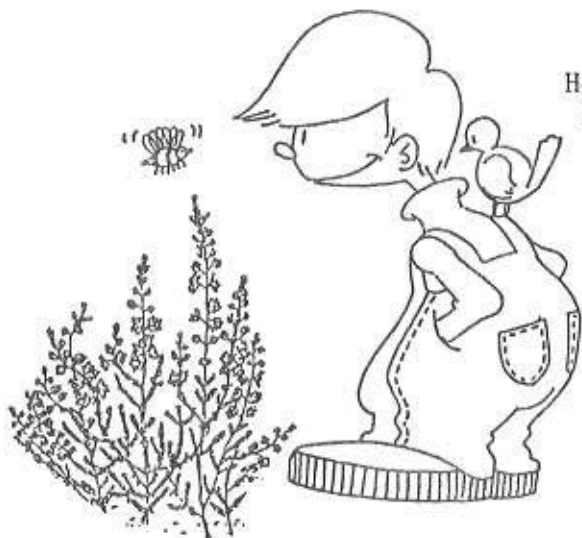
Op verschillende plaatsen in de provincie zal een basiscursus "Natuurinzicht" ingericht worden. Als mogelijke plaatsen werden genoemd Heers en Tessenderlo. Verdere informatie vindt men bij de plaatselijke werkgroepen die de cursus begeleiden. Informeren kan ook altijd bij André Vandesande, Rechterstraat 1, 3511 Kuringen. Tel 011-222538

** WIELEWAAL MAASLAND

26 december te 8 uur: tocht langs de grintgaten in Nederlands Limburg. Waarneming van overwinterende vogels op de uitgestrekte plassen.

22 februari: Zeelandreis. Vertrek 6 uur Maaseik Bospoort. Opstapplaatsen langs Rijksweg 17 tot in Maasmechelen.

Vele natuurgidsen, en zeker de cursisten-natuurgidsen, zoeken vaak achter informatie over hun streek, waar ze wandelingen leiden of een studie over willen maken. Anderen neuzen rond in bibliotheken, op zoek naar boeken over een specifiek natuuronderwerp. Nu is er in onze eigenste provincie een plek die uitpuilt van natuurinformatie en waar specialisten bereid staan om ieder met zijn specifiek natuurprobleem te helpen. Johan Geussens, diensthoofd van dit Natuurcentrum, stelt zijn instelling zelf voor.

HET PROVINCIAAL NATUURCENTRUM REKEM

Het Provinciaal Natuurcentrum in Rekem mag bogen op een steeds ruimere belangstelling vanuit het hele Vlaamse land. In kringen van de Limburgse natuurgidsen is het echter nog onvoldoende bekend. Een spijtige zaak, want het centrum heeft een aantal dingen te bieden, die elke natuurgids zeker zal interesseren. Daarom een korte voorstelling van wat het Provinciaal Natuurcentrum te bieden heeft.

1. Ecologische dagprojecten

Dit zijn volledig uitgewerkte dagprogramma's rond ecologie en landschap voor zowel scholen als verenigingen. Elke groep krijgt telkens een inleiding in het Natuurcentrum, een terreinexcursie waarbij systematisch waarnemingen worden verricht, en een verwerking van de gegevens. Begeleiding gebeurt door een bioloog, een geograaf of een regent, en men kan beschikken over de nodige materialen (mikroskopen, bino's, e.d.) en documentatie. Bij elk project ligt de nadruk op zélf observeren en op het aanleren van technieken en methoden.

Voor 1987 zijn volgende programma's beschikbaar:

- a. Geografie: dagexcursies per bus doorheen Limburg, met bezoek aan groeven, ontsluitingen, panorama's e.d.
 1. De Maas in Limburg (Kempisch plateau en Maasvallei).
 2. De zee in Zuid-Limburg (Krijt en tertiaire afzettingen)
 3. Geomorfologie van het Kempisch plateau.
 4. Geografische verkenning van het Maasland.
- b. Ecologie van de heide: terreinstudie in de Vallei van de Ziepbeek en de Mechelse heide.
 1. Geografie van de heide (Heide in Europees perspectief, bodem, mikroklimaat).
 2. Vegetatie (een vegetatiegradiënt, successie van de heide).
 3. Fauna (observeren van vogels, mieren, bloembezoekers, spinnen).
 4. Het heide-landschap in beeld (diareeks over heide in Limburg).
- c. Nieuwenhoven (St. Truiden):
 1. Ecologie van het bos (bodem - vegetatie- fauna).
 2. Water in het bos (waterhuishouding, kwaliteit, waterdieren).
- d. Alden Biesen : Landschapsecologie (relatie bodem - landgebruik)
- e. Holle wegen : ecologie van enkele holle wegen in de omgeving van Hoepertingen (Borgloon) : reliëf, mikroklimaat, vegetatie, fauna.
- f. De beek, meer dan water alleen: totaalproject rond de Ziepbeek (Rekem)
Studie van de waterorganismen, verontreiniging, valleivorming,

waterhuishouding. Er worden o.a. een aantal eenvoudige chemische analyses verricht, de biotische index wordt bepaald, enz...

Deze programma's zijn bedoeld voor scholen (hoger en lager secundair) en voor verenigingen. Ze zijn bvb. zeer geschikt als "bijscholing" voor natuurgidsen of een plaatselijke natuurvereniging.

2. Studieverblijven

De studieverblijven zijn bedoeld voor groepen volwassenen ($\pm$ 20 personen) vanaf 16 jaar.

De programma's zijn analoog aan de ecologische projecten:

- Alden Biesen: natuur en landschap (25 en 26 april)
- holle wegen (6 - 8 juni, Hoepertingen)
- water in Haspengouw (27 - 28 juni, Hoepertingen)
- de Krijtstreek (4 - 6 september, Alden Biesen)
- heide in Limburg (5 dagen, eind augustus)

3. Documentatiecentrum

Het Documentatiecentrum bevat momenteel 4500 boeken, 130 tijdschriften en 1500 stafkaarten, historische kaarten, bodemkaarten, luchtfoto's enz... Het betreft zowel wetenschappelijke, ge vulgariseerde als pedagogische literatuur. Alle mogelijke thema's i.s.m. natuur en milieu zijn aanwezig: geologie, fossielen-evolutie, flora, fauna, natuurbeheer, wetgeving, milieuverontreiniging, ruimtelijke ordening enz.... Zopas is een catalogus verschenen van alle werken die in het documentatiecentrum aanwezig zijn. Uitleening van de boeken is mogelijk mits lidmaatschap van 100 fr. Een "must" voor elke actieve natuurgids !

4. Onderzoeksprojecten

- Heide in Limburg: in '84 en '85 werd een onderzoek gedaan naar de historische en natuurwetenschappelijke waarden van de heide in Limburg. Een boek over dit onderwerp is in voorbereiding en verschillende edukatieve projecten werden hierover uitgewerkt (cfr. ecologische dagprojecten)
- Holle wegen: inventarisatie van alle holle wegen in Limburg en een onderzoek naar hun historische achtergrond, het ecologisch belang en de beheersproblematiek.
- Bodem en reliëf in Limburg: inventarisatie van de geografische fenomenen die de moeite zijn om met groepen te bezoeken: groeven, panorama's, duinen, beken....

5. Publikaties

- Landschapswandeling Nieuwenhoven (100 fr)
- Landschapswandeling Alden Biesen (150 fr)
- Landschapswandeling Rullingen (in voorbereiding)
- Heide in Limburg (in voorbereiding)
- Catalogus van boeken, periodieken en kaarten aanwezig in het centrum, 1980 -1985 (180 fr, 90 fr voor leden)
- Zoekkaarten (20 fr):
 - mossen in de vallei van de Ziepbeek en de Mechelse heide
 - bomen en struiken (zelfde gebieden)
 - korstmossen (in voorbereiding)
 - waterplanten van de Ziepbeek
 - waterdieren in de bovenloop van de Ziepbeek.
- Folder van het Hageven Neerpelt (20 fr)
- Werkboekje heide voor het lager onderwijs (50 fr):- Vallei van de Ziepbeek
 - Mechelse heide.

Voor alle inlichtingen kan men zich wenden: Provinciaal Natuurcentrum
Populierenlaan 30
3620 LANAKEN - REKEM
Tel: 011/71.44.44

Tussen de gidsen van de lichting 1985 was er ook Frans Beckers, die zich verdiept in alles wat met landbouw te maken heeft. Als eindwerk stelde hij een informatiebrochure samen over de problemen met de evolutie van de hedendaagse landbouw, over de tegenstelling leefmilieu - landbouw, enz.

Het werd een vlot leesbare studie, waarin voor en tegen wordt afgewogen. Het tweede deel van de brochure is een documentatiemap met persknipsels.

Om de sfeer en het opzet van dit werkje samen te vatten laten we Frans het best zelf aan het woord, in hetgeen hij voorwoord en inleiding noemde. Daarna volgt de inhoudstafel.

EN DE BOER HIJ PLOEGDE VOORT....

De toekomst van het agrarische gebied van ons land gaat zowel de landbouw als de natuur- en milieubescherming zeer ter harte. De samenspraak tussen beide, voorwaarde om tot een goede samenwerking en tot goede toekomstplannen te komen, wil niet vlotten. Integendeel, tegenstellingen tussen landbouw en natuur- en landschapbescherming zijn aangescherpt: beide partijen lijken zich te verschansen in eigen stellingen.

Wat een twee-partijen conflict lijkt te zijn, blijkt in feite een conflict tussen drie partijen (schaalvergrotingsbeleid, kleine boeren en natuurbescherming), waarvan de twee zwaksten a.h.w. tegen elkaar worden uitgespeeld, terwijl die juist beide belang hebben bij afremming van de schaalvergroting.

Daarbij blijken sterke argumenten te kunnen worden aangevoerd voor een fundamentele beleidsombuiging t.a.v. ruimtelijke ordening en produktie. Dergelijke beleidsombuiging moet uiteraard niet alleen zijn gebaseerd op overwegingen van milieubeheer, maar op die van werkgelegenheid, inkomensgroei en -verdeling, energie en grondstoffenbeheer enz. Langs deze weg kunnen nieuwe kansen worden geboden voor de kleine boer en ontstaan er mogelijkheden om de productieoverschotten weg te werken, om inkomensachterstanden en -ongelijkheden te verminderen, om energieverbruik en watervervuiling terug te dringen en om natuur en landschap te sparen.

In dit verband wordt gepleit voor een heroriëntering van de natuurbescherming, waarbij het accent wordt verlegd van conservering van specifieke landbouwgebieden naar integratie van sociale en milieudoelstellingen, toenadering tot de boeren en gezamenlijke inspanning voor ombuiging van het landbouwbeleid en tegen externe bedreigingen van het landelijk gebied. Het zal dan niet meer gaan om bescherming van het landschap tegen de boer, maar om bescherming van landschap én boer tegen sanering en schaalvergroting. Op het platteland zou dan een ontwikkeling kunnen beginnen zoals die al ca tien jaar gaande is in de stad: van de conservering van afzonderlijke monumenten (vlg. resserveren) naar integraal herstel, en van sanering van wijken (vlg. landschappen) naar instandhouding en vernieuwing.

Deze informatiemap wil een handreiking zijn aan natuur- en milieubeschermers, boeren en alle anderen die aan gedachtenvorming willen doen om een discussie op gang te brengen over de te volgen weg om tot een nieuw beleid te komen, dat betere perspectieven biedt aan de natuur- en landschapsbescherming én aan de boer.

België telt ruim anderhalf miljoen hectare landbouwgrond, dat is meer dan de helft van het totale grondoppervlak. Ons landschap wordt daarom grotendeels bepaald door de activiteiten van boeren. Dat was al zo toen de meerderheid van de bevolking nog werk vond in de landbouw, en het is niet minder geworden sinds nog maar 5% van de Belgen agrariër is. Integendeel, hoe kleiner de minderheid wordt, hoe sterker zij haar stempel drukt op landschap en milieu. Een stempel van uniformiteit, landschappelijke vervlakking en biologische verarming. Geen wonder dat de natuur- en landschapsbeschermers voortduren bezig zijn met landbouwproblemen.

Er is een tijd geweest dat natuurbescherming in België niet veel meer inhield dan het aankopen en beheren van natuurgebieden. Die nadruk op natuurgebieden is uitermate begrijpelijk, omdat de natuur in de eerste helft van deze eeuw, en vooral

in de jaren dertig, hoofdzakelijk werd bedreigd door ontginning van "woeste gronden" ten bate van de landbouw. Naast de natuurgebieden kregen ook de cultuurlandschappen steeds meer aandacht van de zijde van de natuurbescherming. Deze verschuiving hing samen met een verandering in de aard van de bedreigingen: omstreeks de jaren 1960 waren het niet meer primair de uitbreidingen van het landbouwareaal die de natuurbeschermers zorgen baarden, maar de ontwikkelingen binnen dat areaal. Steeds meer fraai cultuurlandschap raakte door ruilverkavelingen en andere cultuurtechnische werken in de vernieling, steeds meer plant- en diersoorten gingen door kunstmestgebruik en ontwatering van de grond in aantal achteruit.....

BEHANDELDE PUNTEN IN DE BROCHURE:

Ontwikkelingen in de landbouw.

Landbouwbeleid en beleidsinstrumenten.

Effecten op milieu en landschap:

1. Ruilverkaveling:
Waterbeheersing - ontsluiting en boerderijbouw - kavelinrichting - andere cultuurtechnische werken.
2. Kunstmest
3. Bestrijdingsmiddelen.
4. Bio-industrie:
Mestoverschotten - stank - landschapsbederf - dierenleed - verspilling.
5. Landbouw en energie

Maatschappelijke bezwaren

Beleidsombuigingen.

1. Noodzakelijke ontwikkelingen
2. Alternatieven
 - van uitstoting van arbeid, grond, planten en dieren naar besparing van grondstoffen en energie
 - van segregatie naar integratie
 - van ruilverkaveling naar landvernieuwing
 - van schaalvergroting naar spreiding van grond.
 - van vrije grondverkoop naar voorkeursrecht.
 - van indirecte naar directe inkomenstoelagen
 - van globale naar gerichte investeringssteun
3. Mogelijkheden voor koerswijzigingen.

Documentatie

Ontwikkelingen in de landbouw

Landbouwbeleid

Gevolgen van het landbouwbeleid en de ontwikkelingen in de landbouw.

Oplossingen voor de landbouw- en milieuproblemen.

Als slotbedenking geeft Frans Beckers een deel uit de bekende toespraak van het Indianen opperhoofd Seathl: " Elk onderdeel van de aarde is heilig voor mijn volk. Elke glinsterende dennenaald, elke zandige oever, elke mist in het donkere woud. Elke opening in het bos en elk gonzend insect is heilig in de herinnering en de ervaring van mijn volk....." Alhoewel nooit werd bewezen dat hij werkelijk door dit indianenhoofd zelf werd opgesteld, blijft het een imposante tekst.

Belangstellenden voor deze infomap, of wie meer inlichtingen wil over dit onderwerp, kan zich vrij wenden tot Frans Beckers, Zuurbroekstraat 11, 3610 Zutendaal. Tel 011-363630. Tegen kostprijs is hij graag bereid een kopie van het werkje te bezorgen.

EEN VASTE BIJDRAGE VOOR DE JEUGD .

DE EGEL SLAAPT, DE EEKHOORN RUST.

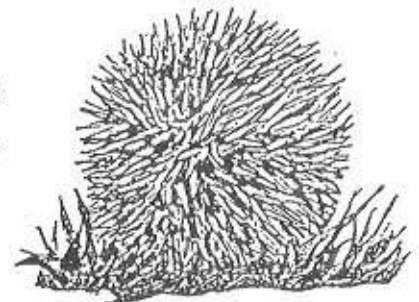
De winterdagen bezorgen de dieren een moeilijke tijd. Vaak vinden ze dan geen voedsel.

Je hoort wel eens zeggen dat sommige dieren een winterslaap doen terwijl andere het bij een winterrust houden.

Wat is nu het verschil? Daarvoor zullen we het leven van enkele zoogdieren onder de loep nemen.

DE EGEL, EEN WINTERSLAPER :

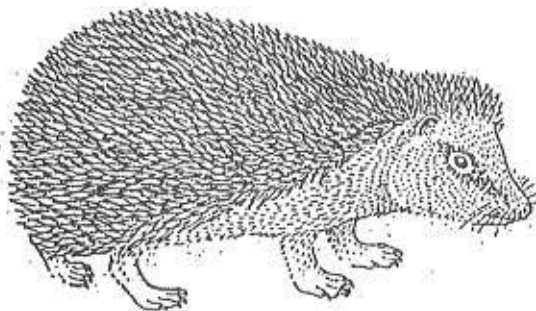
Je hebt vast wel eens dit stekelige diertje gezien. Heb je er al ooit bij stilgestaan dat hij zo een 6 000 stekels bezit? Als er gevaar dreigt, kan hij dankzij een samen-trekkende spierlaag van de rug zich ineen-rollen. Je ziet dan nog maar een bol stekels die rechtop staan, waardoor geen enkel dier hem durft aan te vallen.

INEENGEROLDE EGEL

De egel is een insekteneter die ook wel kleine gewervelde dieren, paddestoelen en sappige vruchten lust. Als hij ondeugend is, verorbert hij wel eens eieren en jonge vogeltjes. Om al dit voedsel te verschalken, gaat hij 's nachts op pad.

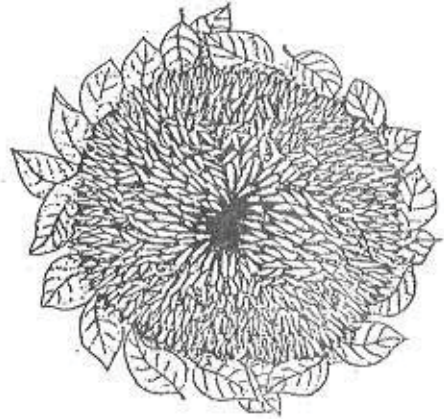
Jaarlijks sneuvelen er duizenden egels die in het schemerdonker proberen de wegen over te steken. Dit is heel jammer want in vele landen, waaronder België, is hij een beschermd dier omdat hij vele insekten die schadelijk zijn voor de landbouw kan verdelgen.

Tussen mei en september worden 3 tot 8 jongen geboren die nog niet kunnen zien. Na enkele weken gaan ze al met moeder mee op voedseltocht.

Tijdens de zomer en in het begin van de herfst eet een egel zeer veel om een vetlaag te hebben in de winter. Tijdens de winterslaap teren zij op deze vetreserve.

Als in de herfst de temperatuur naar de 10 ° C daalt, graaft de egel een veilig, vorstvrij hol dat hij bekleedt met bladeren en gras. Dan rolt hij zich ineen om de lichaamsoppervlakte zo klein mogelijk te maken. Het hart gaat minder snel kloppen, de ademhaling wordt stilletjes aan trager, de lichaamstemperatuur wordt gelijk aan die van de omgeving en in het bloed treden veranderingen op waardoor het minder vlug stolt. Daalt de temperatuur beneden 2 ° C dan geeft het lichaam opnieuw warmte af. Te felle koude kan evenwel zijn dood betekenen. Als hij na 3 à 4 maanden de eerste lentewarmte voelt, ontwaakt hij uit zijn winterslaap en gaat hij natuurlijk een stevig maal verorberen.

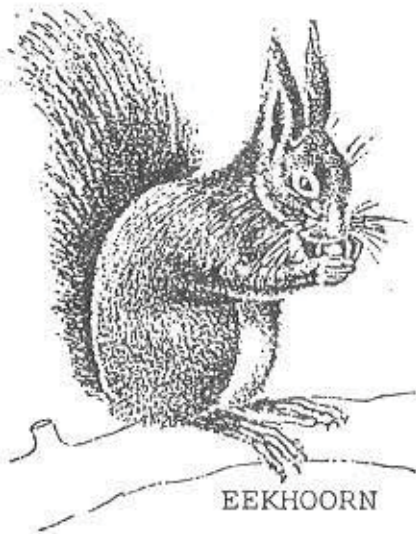

Andere zoogdieren zoals hazelmuis, de relmuis en de vleermuis houden een winterslaap maar die kan tot 7 maanden duren.

DE EEKHOORN , EEN WINTERRUSTER :

Je hebt zeker in het bos al eens een roodbruin eekhoorntje van tak tot tak zien springen. Zijn grote pluimstaart dient dan niet om mee te pronken, maar hiermee kan hij zich in evenwicht houden als hij acrobatische toeren uithaalt.

Dit knaagdier vult zijn buikje vooral met hazelnootjes, eikels, beukenootjes, knoppen en zaadjes uit den- en sparappels. Hij durft ook aan jonge boompjes en jonge takjes knagen. Daarom wordt er wel eens jacht op hem gemaakt, maar ook grote roofvogels en de bunzing hebben het op zijn leven gemunt. Wettelijk is hij evenwel een beschermd dier.

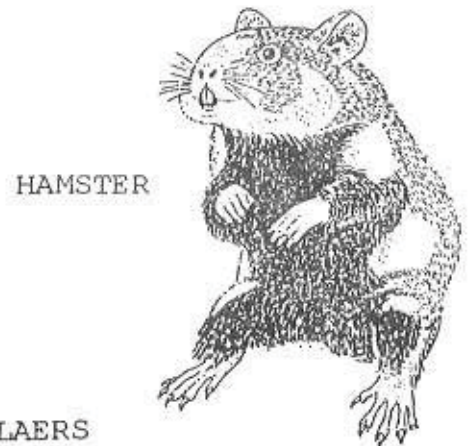
EEKHOORN

De eekhoorn houdt geen winterslaap maar wel een winterrust : tijdens de herfst legt hij op geheime plaatsen een voorraad vruchten aan. Bij het begin van de winter zoekt hij een oud nest of boomholte op waar hij zich te slapen legt. Hij ontwaakt nu en dan eens om zijn wintervoorraad aan te spreken. Daarna slaapt hij verder.

Ook dassen en hamsters houden een winterrust.

Weet je dat hamsters nog voorkomen in Z.O.- Limburg ? Het dier heeft wangzakken waarin voedsel wordt verzameld, dat later naar de voorraadkamer wordt overgebracht (= hamsteren).

Zoogdieren zoals de wezel en de bunzing blijven de hele winter actief. Ze krijgen wel een dikke wintervacht die hen beschermt tegen de koude.

HAMSTER

DE HOGE VENEN door Rik Schuiten 50 frank
Ontstaan en uitzicht, fauna en flora van ons grootste natuurgebied.
Beschrijving van de mooiste bezienswaardigheden en 7 uitgestippelde wandelingen.

GEOLOGIE VAN BELGIË EN LIMBURG door Frans Keijers 50 frank
Geologie op een boeiende en begrijpelijke manier geschreven. Onmisbaar voor elke natuurgids.

ZEELAND door Theo Dreesen 50 frank
Wordingsgeschiedenis van het Zeeuwse landschap, geboetseerd door mens, water en wind, met beschrijving van de interessantste excursiepunten.

HOE DOEN WE HET ? door Liliane Dedroog 30 frank
Een beknopte geïllustreerde handleiding voor het determineren van planten.
Een onmisbaar hulpje bij het gebruik van een flora.

MET KAART EN KOMPAS door Theo Dreesen 20 frank
Beknopte handleiding voor het werken met stafkaart en kompas.

Alle uitgaven kunnen besteld worden bij Theo Dreesen Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren. Tel 011-864354. Na bestelling ontvangt men een rekening.

Kruisende woorden

Oplossing septembernummer 3/86

Opgave decembernummer 4/86

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	K	R	A	N	S	K	A	R	W	I
2	R	A	N	U	N	C	U	L	U	S
3	A	L	K		I	A		A	L	T
4	M		E	E	K	L	O		P	O
5	S	T	R	O			E	S		E
6	V	A			A	S	T	E	R	S
7	O	L	I	E		P	E	N		T
8	G	E	L		H	O	R	E	C	A
9	E	K	S	T	E	R		C	V	N
10	L	E	E	U	W	E	T	A	N	D

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

- HORIZONTAAL:
1. Zo heet men een vogel die alleen in de winter hier is.
 2. Steltloper - soort look (-OK).
 3. Kleine bergpas in Zuid-Afrika - Bloemvorm.
 4. Volksnaam voor varkensgras - Rivier in Utrecht.
 5. Legsel van een kip - Lichaamsdeel.
 6. Zegen, ankernet - Meisjesnaam.
 7. Franse ontkenning - paart (gezegd van o.a. de bunzing).
 8. Grootste hert - EPI (invullen)
 9. Mannelijk schaap - Rij bijeen geharkt hooi.
 10. Roofdier in Mongolië.

- VERTIKAAL:
1. Volksnaam voor barbarakruid.
 2. Klassieke naam van Spanje - Lang, dun en smal stuk hout.
 3. Griekse godin - Dorp bij Oudenaarde.
 4. Geluid van mussen of van krekels.
 5. Voedsel - Vluchtpijp van een wild konijn.
 6. Medeklinkers van radio - Wild zwijn.
 7. Vier tegen elkaar gezette garven graan - wilde haver (omgekeerd) - Televisie (afk.)
 8. Herfstbloem - Romeinse keizer die veel van leeuwen hield.
 9. Vrucht van de sleedoorn - soort kwarts (-J).
 10. Soort ganzerik